

૭૪૩૯

૭૪૩૯

4 May 22
1900

છોકલી વીણા

યાને

મારી વાંઠેલી બાયડી.

રચનાર-લેહરી.

મુ'બઈ.

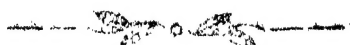
કાલબાદેવી રોડ પર આવેલા
લેહરી પ્રીટીંગ વર્ક્સમાં છાપ્યું છે.

સને ૧૯૦૦

છઠેલી વીણા

યાને

મારી વંદેલી બાયડી.

છઠેલી વીણા-સાંનજો તમે ધણી થયા તો શું થયું પણ સ્ત્રી બનીના છૂટા પાણીનો વિચાર કરો, મારા જોડી પુઝરાતી સંપુરણ જ્ઞાન ધરાવનારી બાને અંગ્રેજી થઈ રહે-કરક સુધો શીખેલી વિદ્યાન બાવીને તમે “તું” “તાં” થી જોડાવવી ન જોઈએ આટલે હવેથી કાંઈપણ કામ પડે તો મને “તમે” અથવા “આપ” કહીને જોડાવજો, “યુસી ભેરેર કાઈન દેક કરે.”

કુંદનદાસ-પણ તને તો માત્ર યુગ્મરાતી જ ઓપડીનું જ્ઞાન છે પણ મને તો હંગમીશ મેત્રીક મુખીનું જ્ઞાન છે મારે મારો દરજ્જો તો વિશેષ અધ્યાપ છે.

કહેલી બીજા-ચાલો સવારના પોહોરમાં વાદ વિવાદનું કામ નથી. જલ્લહી યુક્તો સજગાવી ચાહે જનાવો. મારે જરા મુધરેલી સી સમાજની ખાનગી કમીટીની બેઠકમાં જવું છે. જરા હંગમીશ સરખાતાનો અભ્યાસ રાખો અને "તને" ને બદલે "તમને" કહેતાં શીખો.

કુંદનદાસ-વારં, હવેથી હું હંગમીશ રીતે માન આપીશ.

ખોચારો કુંદનદાસ રસોડામાં ગયો અને યુક્તો સજગાવી ચાહે જનાવી અને જ્યાં પોતાની ધણી-વાણી કહેલી બીજા બેઠી હતી તે ઠેકાણે ઢાવી મુકી

કુંદનદાસ-મોહ્યો “આ ચાહેતું કપ મુક્યું છે તે પીએ થાંડી થઈ જશે.”

છકેલી વીણા-(ડોળા ફેરવીને) તમે પણ ખરેખરા બેવકુફ છો. જનાવરને પણ એક વખત શીખવેલું ધ્યાનમાં રહે છે. પણ તમારા ધ્યાનમાં નથી રહેતું બણીજ અફસોસની વાત છે. જાવ આ કપ મારી જખવાની ટેબલ પર મુકો અને જલદીથી શાક બાજુ લઈ આવો. અને આવ જરા મારી તખીયત સારી નથી માટે રસોઈ પણ તમેજ કરજો.

કુંદનદાસ-ચાકું, વાહાલી હું રસોઈ કરીશ.

આમ બોલી કુંદનદાસ શાક લેવા જવા માટે કપડા પહેરે છે એટલામાં તો છકેલી વીણા બોલી-
“ક્યાં ગયા.”

કુંદનદાસ-આ રહ્યો વહાલી શું કહેછે?

કાઢેલી વીણા-એ-વળા "તું ગઈ" તમને
તમને આટલું કહ્યું છતાં "અચાજ" આનની
પુઠકો "એવા તમને થત મલે. આ આલે
આવા શ્રીકા કેન દરેજે તમને કોઈ નાખતા
નથી આવડતી. કેમ દીવમ મોળી તો કાંઈ
દીવસે ગમ્યયુ કીરણે જો હાક નથી.

કુંદનદાસ-સેજને સેજ, અચારી આલે કેમ
આય વાર.

કહેલી નીણા-દેવ કોટલે વળી હાથે શું કાંઈ
પણે દરેક હશે કે તમારામાં તો કાંઈ મોકુજ
નથી અજોતે કહી પોતાની ધણીયાણી પાસે
આટલી બેજાલગી કહે નહીં. જ્યારે બહાર રસો-
છતી તૈયારી કરે.

કુંદનદાસ વારે શાક લઈ આવી અને રસો-
કરે છું.

જાગરે કુંદનદાસ શબ્દ લાગ્યો. અને રાંધી
બોમનાળાણીચાણી એક સુંદર ઈંઝીચેરપર સુષ
વારતાનું પુસ્તક વાંચતાં હતાં ત્યાં જઈ બોલ્યો.

“વાહાલી રસોઈ તૈયાર છે, માટે જન્મવાને
આસ.”

છેલી વીણા-અરે પણ તમે તે જંગલી જના-
વર છે હવે “તુ” “તા” બોલવું ચાલુજ છે.

કુંદનદાસ-પણ પ્રીતીની આગણીથી બોલું છુંને-

છેલી વીણા-ચુપ વધુ બેઠવું નહીં. અજરદાર
લાયકી સુધ્યા તો, અરે આટલી બધી મેત્રીક સુધી
ધુળ નાખીને માત્ર રૂપરડી તો વીસ પેઢા કરે
છો. માસ બાપ તરફની મદદ નહોત તો અજર
પડતો જરા લાયકો શીબો આબો જાવ બાણું
ભીરસો હું આવું છું.

કુંદનદાસ-વારં, વાહાલી આ ચાલ્યો.

વૌશ્યા જન્મવા મઈ અને જન્મતાં જન્મતાં ખોલી
 “કમ આને તો ઘણ જરાખર ચડવા પથ્ય દીધી
 નહીં. મું એક દીવસ રસોઈ કરવી ખરી માટે
 આટલી જુલ રાજ તમને હું રાંધોને મુકું તે
 ખાતાં સારું જાણે છે ને આજના દીવસમાં આટલી
 જુલ ધણુંજ શરમ ખરેલું શરમ છે શરમ રૂ ૧

ખીચારો કુંદનદાસ કાંઈપથ્ય પોશ્યા સગર ચુપ
 ચુપ ખેચી રહ્યો. મું કરે કમનસોજ ગરીબીએ
 તેતમાં વાલુ કરેલો તેથી આચાર પથ્ય એનામાં
 શાખેલી વિજ્ઞાનો યોડો શુષ્ક હતો ખરો. છોકરી
 વૌશ્યા જન્મી અને જાખલી સાડી પોશકું પેહેરી
 ખમમાં સુંદર ઠાલી મખખજની રલીપર પહેરી
 સ્વયમાં ખેત્રથ્ય ચોપડી લઈ બાહાર જવા નિકળી
 જતી વખતે પોતાના ધણી કુંદનદાસને નીચલો
 ફુકમ દરમાવી ગઇ, “સાંજળો છો કે હું જરા
 મોડી આવીશ માટે સાંજના જરા પુરીને શાક
 કરી મુકવો.”

કુંદનદાસ-વારં, વહેલાં આવજો.

છોકરી ચીણાના જવા પછી ખીયારો કુંદનદાસ
 બીચારમાં પડ્યો કે “ મારી બાપડી તો વંદી
 ચાલી હવે જો હું નરમાશ રાખીશ તો મારે
 માથે ચઢી વાગશે પણ જો મારડો ક કરું છું
 તો એના પૈસાવાળા મામાપ એની વારે પાછો
 આવે હવે હું સંસાર સુખને બદલે દુઃખ થશે, ને
 હું કાઢીનો બનીશ માટે એનો ઉપાય કરવો જોઈએ
 (બીચાર કરીને) હા એક ઉપાય છે તેજ
 અજમાવી જોઈએ, પણ આજે તોફારી ઉપરથી
 રત્ન મેળવવો જોઈએ એનો શું ઈલાજ એવો
 વિચાર કરે છે એટલામાં કુંદનદાસનો આશીસનો
 મીત્ર મી. નાનાબાઈ આવી પહોંચ્યા કુંદનદાસ
 બોલ્યો,

“ આવો નાનાબાઈ આજે હું આશીસમાં આવી
 શરીશ નહીં માટે મેહેરબાની કરી આ ચીઠી લખી
 આપું તે આપણા હેઠ કબારકને આપજો.”

નાનાભાઈ-હીઃ છે, પણ મિત્ર હું એક વધાઈની
વાત લાગ્યો છું તે તમને પસંદ પડે તો આજે
ચાંસ અજમાવો.

કુંદનદાસ-તેણે શું છે.

નાનાભાઈ-મારામાં હું શ્રેષ્ઠની પુત્રી માંડીતી
નથી તે તમે તો મેલીક છે. આટલે દુરે
પાવશો. મારા બાઈ સેવમને છે તે બીજીને માં
એક હેડ કસારકની જગા કાઢેજ પાત્રી પડે છે
માટે તો તમારે એવું કાંઈ તો મારા બાઈ તરફ
રખાવવા કંપુઝ થયા છે તો મરજી હોય તો
ચાલો.

કુંદનદાસ-પણ મારામાં હજી હેડ કસારકની
સંપૂર્ણ રાત નથી.

નાનાભાઈ-તેની શીઠર નહીં, મારા ભાઈ તમેને
બધી સમજણ પડશે. કારણ મારા બાઈનો મત

‘જોવો કે જે આપણાં નાનું’ આશુ મ કોઈ હોય
‘તાં સારું’.

કુંદનદાસ-પાઠ, ત્યારે હું તૈયાર છું.

નાનાબાઈ માર્થે કુંદનદાસ માર્થે અને
સવસોના પગારની જગ્યાએ પોણોસો ફરીએ નકા
કની નીજે દીવસે લાગર થવનું કમનું ફરી
જાપોરના જે વાગે છેર આગ્યો. હવે પોતાની
બાંહેની આપણે કેકાણે કેમ લાવવી તેવ. તિયાર
મા પડ્યો. અને તેણે પોતાની યોગના ઘડી
મહાડી.

કુંદનદાસે પોતાની સુખના આવ પોતાના રજમ
પાસેની અને લઈ કાઢી નાખ્યા અને પછી
કપાળે કુકુતી સંદર દીપકા ફરી પોતાના ઓર-
કાનું બંધણું બંધ ફરી બંધણી વીચાનો પોલકા
અને સાથે પહેરી અને તેજ પ્રમાણે ટેમજ પર
વાંચવા બેસતી તે પ્રમાણે કુંદનદાસ શકતી

મેહો. હવે સાંજનો વખત થવા આવ્યો. એટલે
છઠેલી વીણા આવી બારણું ઉઘાડી જેવી
શરમાં પેઠી કે સામે પોતાના પતિનું નવું સ્વરૂપ
નજરે પડ્યું અને તે જોઈ વિચારમાં પડી અને
મનમાં મોલી “ કેમ શું કરે છાં, કાંઈ
વિચારમાં બસાયું છે.”

કુંદનદાસ-સુપરેલી સ્ત્રી સમાજમાં હું આવતો
સ્વીકારે બાપણ આપવાનો વિચાર કરું છું અને
તેના સેક્રેટરી બાઈ ઉપર આ એક સ્ત્રી
જપી છે.

છઠેલી વીણા-ત્યાં તો બાપણ આપવાનો માત્ર
સ્ત્રીઓને જ હક છે.

કુંદનદાસ-ત્યારે હું પણ દવેલી સ્ત્રીમાં સેખા-
ઈશ કેની ?

છઠેલી વીણા-અરે તમે કાંઈ ગાદાં થયા છો કે
છે શું ? આ બાપડીનો વેશ બારણુ દીધો છે ભાઈ
જોડે તો અપડીતી થશે.

કુંદનદાસ—તને અનુભવ તો છે કે બાપડી
મનવામાં ધણું માન છે.

છેલ્લી વીણા—પણ તમેને અમમ કરવાથી
શો લાભ ?

કુંદનદાસ—લાભ મેંટો એ કે મારે બે કાજ
સંભાળવા પડે છે. એક તો કમાવું. બીજી તારી
લાભેદારીમાં રાંધવું અને ગુલામગીરીમાં રહેવું.

છેલ્લી વીણા—ચાલો હવે તમારું ડાહ્યાપણ
કુઠો અને તમારો મરહતો પોશાક પેહેરો.

કુંદનદાસ—ના, હવે મારે પોશાક નથી ખરું
લવો હવે હું બાપડી બની ચુક્યો. હવે તમારે
વધુ બોલવાની જરૂર નથી કારણ તમે સ્ત્રીબતી
વીશે નેટલું માન ધરાવો છો તેટલોજ હક
આરો છે તે વધુ કેહેશો તો મારા સાથે સસરાને

છે. જાણ કરીશ કે તમારી પુત્રી મેં જ્યારણ કરેલી
તે સવાનું વિવધન કરે છે.

છેલ્લી વીણુ—હું તમે ને પગે લાગું છું અને
હવે હું પુરેપુરી તમારી તાબેદારી ઉનાનાંશ પણ
કૃપા કરી વેશ બદલો.

કુદનદાસ—આપ, આપના સે ગંદ માથનું વચન
કે હવે કેંઈ દીવસ મારા હુદગનો અનાદર નહી
કરે અને મારા હુદમ વગર તારા આપને ત્યા
અમર બીજી કોઈ જમાવે નહીં જામ.

છેલ્લી વીણુ—હા, અહું કામુજ પણ મારા
આપને ત્યાં નહીં જાઉં તો મને દર વખતે
પેદરનાને દગીના તથા તમેને જે મામીક ફૂંપીયા
ત્રીસની મદદ મળે છે તે નહીં મળે તો તમે
પરનાશે.

કુદનદાસ—તેથી મળે તો કંઈ શીકર નહીં હમ્મર
મને સોંપુજ છે. દાગીના બેઠશે તો ઘરમાં અરથ

ગોષ્ઠી રાખી પગારમાંથી નાશું બચાવી બધે
ત્રેણ ત્રણ મહાને દાલખાદેરી ઉપર દેવજી નાલજી
ઝવેરીને ત્યાંથી તને નવી નવી તરાઈના દાગીના
અપ. ટી.શ.

હોમી વીળુ—પણ તમારો પગાર તો બહુજ
ઘણો છે તેનાં ખરડથો ? શું ને બચાવશે શું ?

કુંડ દામ—દામવરની ગતી જોર છે અને આવતી
કાળે મેશરસ પી. સી. રીયતી કુંપતીમાં હેડ
કલાનકની જગ્યા મળી છે અને તેની સાથે મારે આજે
દામવરને જોઈ ગઈ છે અને હાલ રૂપીયા પોણા-
સોનો પગાર મળશે અને ત્રણ ગાસ પછી
રૂપીયા પચીસનું પ્રમોશન મળશે.

હોમી વીળુ—તમે ચાહો છો તમને વીજ, ક્યારે
કરી જાવો ક્યારે તમે આ વેજ ક્યો તે કાંઈ
સ મળે મેરી પડતી.

કુંદનદાસ-પહેલાં તો તારી ચાકરી કેવી રીતના ફારસમાં કરવી તેના વીચામાં હતો તેટલામાં તો મારા પેટની ચાકરી પણ મળી છે “ પુરખના કરમ આફ પાંદડું.” એ કહેવત ખરી પડીને માફ નથી જ મુશ્યું.

છોકરી વીણા-ત્યારે શું બાઈ નહીં છે.

કુંદનદાસ-અરે નાદાન આ મરકરી સમજો છે ? હજી તારો મર્વ નથી ઉતર્યો ?

છોકરી વીણા-ના હવે મને માફ કરો તમે સાચું જ બોલતા હશે મારી ખાતી છે.

કુંદનદાસ-માફ કરવું સહેલ નથી તો, હજી તો મારે મારા સસરાજીને મળવાનો વિચાર છે.

છોકરી વીણા-અરે હાથ ! હજી પણ મારા ઉપર રહી રહીને વચન રૂપી બાણ મારો છો ! ! ! મારા બાપ સુધી આ વાત ન જવા દેશે.

કુંદનદાસ-તું આટલું બધું બોલેજી પણ મને
વીશ્વાસ આવતો નથી કે તું મારો સંસાર
નીબરશે.

છોકેલી વીણા-તમે કહેશો તો તમારા વગ ધોઈ
ચીશ પણ મને માફ કરો.

કુંદનદાસ-જો આજથી મારી મરજી પ્રમાણે
રહેતું પડશે મારી મરજી હશે તો હજીયું દળાવીશ
નહીં તો તારે હજીયું પડશે ખાતી ચાકર નહીં
રાખું. છુટસ્લીપર નહીં પેદાવા દેઉં. મારા ધરમ
મરીમીથી રહેતું પડશે કબુલ છે ?

છોકેલી વીણા-જસ તમારી આજથી કું ગુલામ
હું ને બદુજ કરકસરથી કું પર સંસાર ચલા-
વીશ પણ હવે તમે વેસ બદલો તો ઠીક.

કુંદનદાસ-ઠીક હવે તું ડાહી, કું વેસ બદલું
હું અને શાદ રાખજો કે તું આડી ચાક મજાનશે
તો આનાથી સવાયો ફારસ કરીશ.

છડેલી ત્રીચાતુર્યે કોઈ દીવસ નહીં કરે.

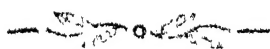
બાંચનાર છડેલી ત્રીચાતે ૫૬મે ઢાંલી ત્રીચા
 ધની છે સાર સારકસરથી અર્થાં છે. કુંદમાસને
 આર્થ સો રૂ. ત્રીચાતો પૂગાર મળે છે. આ ત્રીચા તો
 માળાપ કુંદનદસને બહુજા માન આવે છે તથા
 દાસ્યાદેવો ઉપર કરે. તે ૧૭ માસાળને પણ દુક
 વપાવમાં કુંદનદારો સાની કમળો દરાતી છે
 ઉપર એ બેડુ પુત્રી હોત. ત્રીચાતો આનાના

સમ સ.

બૈરાંઓ માટે ખાસ ! ! !

શુદ્ધ વનરાત્રીની બનાવેલી.

ચંદ્રખાળા ગુટીકા.

આ ગોળીઓનો ઉપયોગ કરવાથી સ્ત્રીઓના શરીરમાંથી પ્રદર (ધુપણી) થી ઉપન થવનાં દરદર જેવાં કે હાથ પગનું તૂટવું, શક્તીહીન થવું, ચક્રી આવવી, મુરજા આવવી, વખતો વખત પાણી પીવાની મરજી થવી, ફણ (બળતર) થવી વગેરે દરદોનો જડ મુળથી નાશ થાય છે. એ દવા લાલ, સફેદ તેમજ પીળા રંગની ધુપણી (પ્રદર) તેમાં ઠાઈપણુ જાતની હોય તે ઉપર ચાલે છે ક્રૂત એકલ શીશી વાપરવાથી ફાયદો ન થાયતો પૈસા ખાછા.

કીંમત ગોળી ૪૮ ની શીશીના બાર આના.

મળવાનું ઠેકાણું-લેહરી પ્રીટીંગ વર્ક્સ.

કાલખાદેવી-મુંબઈ.

